

משלי לא

עם תרגום
מדרש שוחר טוב משלי
ורש"י

משלי לא

De targoem-tekst is naar http://cal.huc.edu/get_a_chapter.php?file=81028&sub=31&cset=H; de gevocaliseerde tekst, naar Sefaria, volgt aan het einde van de verzameling.

Midrasj Misjle grotendeels naar de tekst op de website van Sefaria; de complete tekst aan het einde van de verzameling is naar [ש"ח](https://he.wikisource.org/wiki/ש) - ירושלים תשס"ח, יצחק ב"ר שמשון, *מדרש שוחר טוב על משלי*, ירושלים תשס"ח (editie: *מדרש משלי*, ווילנא תרנג (בובר)_לא (שלמה באבער, *מדרש משלי*, ווילנא תרנג).

Enkele malen geven we aan bij de Rasjje-tekst, dat er varianten op bestaan; helaas bestaat er van de meeste Rasjje-commentaren geen kritische tekst. De Hebreeuwse letters (*) als aanduidingen van noten zijn zo overgenomen, met de bijbehorende noten, van de website van alhatorah.org: <https://mg.alhatorah.org/Dual/Rashi/Mishlei/31.1#m7e2n7>.

De noten aangeduid met arabische cijfers (¹) geven praktische mededelingen en de noten met Latijnse letters aangegeven (^a) geven inhoudelijke opmerkingen bij verschillende teksten.

א דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מְשֹׂא אֲשֶׁר-יִסְרְתוּ אִמּוֹ: 1 De woorden van koning Lemoeël, de profetie die zijn moeder hem onderwees.^a

תְּרַגְּמוּ מִלּוֹי דְלְמוֹאֵל מַלְכָּא נְבִיּוּתָא וּמְרֻדוּתָא דְרַדְתִּיָּה אִימִיָּה וְאִמְרַת לִיָּה: De woorden van koning Lemoeël, de profetie en bestraffing waarmee zijn moeder hem bestrafte en hem toesprak.

^a Volgens sommigen: De woorden van Lemoeël, de koning van Massa, die zijn moeder hem onderwees. Wanneer een naam gevolgd wordt door een functie verwacht men dat de functie met het lidwoord ingeleid wordt: דוד המלך. In de verbinding יְרַב-מֶלֶךְ (Hosj. 5:13), waar יְרַב een symbolische naam lijkt - zoals לְמוֹאֵל waarschijnlijk - vinden we מֶלֶךְ ook zonder lidwoord, vandaar dat men wel stelt dat מֶלֶךְ לְמוֹאֵל wel aanvaardbaar zou zijn. De Masoretische accentuatie is natuurlijk gebaseerd op de uitspraaktraditie van goede sprekers die de min-gebruikelijkheid van de verbinding kenden; vandaar dat we geneigd zijn om te concluderen dat in enkele gevallen de functie in appositie na een naam zonder lidwoord kan voorkomen. Vgl. b.v. ook (Tehil. 7:1) כֹּיֵשׁ בֶּן-יִמְיִי § 277b, is een van de weinige auteurs die לְמוֹאֵל מֶלֶךְ accepteert voor 'koning Lemuel'.

¹ Heinrich Ewald, *Syntax of the Hebrew Language of the Old Testament*, translated from the Eighth German Edition by James Kennedy, Edinburgh 1891.

מ"מ דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מְשֹׂא אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אִמּוֹ. [אמר רבי יוחנן] מלמד שכפפתו אמו על העמוד ואמרה לו,

מ"מ ד"א מְשֹׂא אֲשֶׁר יִסְרְתוּ אִמּוֹ, אמר רבי ישמעאל: באותו הלילה שהשלים שלמה בית המקדש נטל בת פרעה, והיתה צהלה ושמחה בבית המקדש, ועלתה צהלת בת פרעה מצהלת בית המקדש, דין הוא דאמר מתלא כוליה עלמא מחניפין למלכא, באותה שעה עלתה מחשבה לפני הקב"ה להחריבה, שנאמר (ירמיהו לב לא): **כִּי עַל אֲפִי וְעַל חֲמַתִּי הִיתָה וְגו'.** ואמר רבי לוי: על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות, כיצד עשתה בת פרעה, כמין פרוכת [שטחה לו למעלה ממטתו], וקבעה בה כמין כוכבים ומזלות, כל זמן שהיה רוצה שלמה לעמוד היה רואה את הכוכבים ואת המזלות, והיה ישן לו עד ארבע שעות, אמר רבי לוי: באותו היום נתקרב התמיד בארבע שעות. [ועל אותה שעה שנינו: מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות, והיו ישראל עצבים, שהיה יום חנוכת בית המקדש, ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה ישן שלמה, והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות, הלכו והודיעו לבת

אמרה לו, באותו היום נתקרב התמיד בארבע שעות. [ועל אותה שעה שנינו: מעשה היה ונתקרב תמיד של שחר בארבע שעות, והיו ישראל עצבים, שהיה יום חנוכת בית המקדש, ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה ישן שלמה, והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות, הלכו והודיעו לבת

dat je vader compleet rechtvaardig was, en als jij slecht bent dan zullen ze zeggen: "zijn moeder heeft hem zo gemaakt."

יאמרו אמו גרמה לו.

En wat, mijn zoon die ik gedragen heb? Alle vrouwen van je vader, zodra ze zwanger waren kwamen ze niet meer terug voor geslachtsgemeenschap maar ik oefende druk uit en ging naar binnen, zodat ik een zoon zou krijgen goed-gevormd en krachtig, want sexueel contact gedurende de laatste zes maanden dient daartoe.

ומה צר צמני - כל נשי אציק כיון שמתעצרות אינן באות עוד לשמש. ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן מלוצן ומזור, שהתשמיש יפה לולד כל ששה חדשים האחרונים.

¹ כן בכ"י אוקספורד 165, אוקספורד 34, אוקספורד 142, וינה 23. בכ"י לוצקי 778 נכפל בטעות (עם סימני מחיקה): "זריו וממולח בתורה".

En wat, zoon van mijn geloften? Alle vrouwen van je vader legden een gelofte af zodat ze een zoon zouden krijgen geschikt voor de troon maar ik deed een gelofte zodat ik een zoon zou krijgen snel en kundig in de Torah.

ומה צר נדרי - כל נשי אציק היו נודרות שיהא להם בן הגון למלכות, ואני נדרתי שיהא לי בן זריו וממולח בתורה.

3 Geef je kracht niet aan de vrouwen en je wegen niet aan hen die koningen vernietigen.

ג אֶל־תִּתֶּן לְנָשִׁים חֵילָךְ וְדַרְכֶיךָ לְמַחֲוֹת¹ מְלָכִין²:

¹ לְמַחֲוֹת is een samengetrokken vorm, voor לְהַמְחִיחַ, inf. hif.; anderen wijzigen de tekst: לְמַחֲוֹת, part. qal., mogelijk een part. met afwijkende vocalisatie.

² מְלָכִין is een Aramese vorm.

Geef je kracht niet aan de vrouwen en je wegen niet aan de dochters van koningen.

תרגום לא תתן לנשי חילך ואורחתך לבנת מלכי:

Geef je kracht niet aan de vrouwen, waarom? zodat ze je kennis niet ontnemen en je kracht verzwakken.

מ"מ אֶל תִּתֶּן לְנָשִׁים חֵילָךְ. למה, שלא יגנבו דעתך ויחלשו בחד.¹

¹ Ed. Buber geeft ויגנבו דעתך אותך ויחלשו אותך ויגנבו דעתך.

Geef je kracht niet aan de vrouwen, je sterkte, vermoei je kracht niet bij de vrouwen, maar alleen met de Tora, en richt je wegen, je bezigheden, niet op de smakelijke vermaken van koningen.

רש"י אל תתן לנשים חילך - כחך, אל תתש כחך בנשים כי אם בצורה, ואל תתן דרכיך ועסקיך במעדני מלכים.

Wat vernietigt, zoals (Jesj. 5:17): *de verwoeste plaatsen van de vetgemesten*.^a

למחות - כמו חרבות מחים (ישעיהו ה':יז), עולות מחים (תהלים ס"ו:ט"ו), בשר שמן.

^a Rashi verbindt met Jesj. 5:17 de twee verschillende wortels, מה 'uitwissen, vernietigen' en מה 'vet' met elkaar.

4 Het is niet aan koningen, Lemoël, het is niet aan koningen wijn te drinken of aan vorsten: Waar is de sterke drank?

ד אֶל לְמַלְכִים | לְמוֹאֵל² אֶל לְמַלְכִים שְׁתוּ¹-יַיִן וְלָרוּזִים אוּ [אִי]³ שְׁכָר:

¹ שְׁתוּ is een afwijkende inf. cstr., normaal שָׁתוּ, de inf. abs. is regelmatig שָׁתוּ.

² NB in vers 1: לְמוֹאֵל, en hier: לְמוֹאֵל.

³ De basistekst geeft או 'of,' dat volgens velen geen zin geeft; de te lezen tekst vereist de aanname van een verkorte zin: "[het is niet] aan vorsten te zeggen .."; mogelijk kan men denken aan een tegenstelling, waarbij או 'of' verschoven is van voor לְרוּזִים naar de plaats erna; de negatie en het verbuimings uit het eerste deel van het vers dienen in de tweede helft natuurlijk weer opgenomen te worden: 'of ook aan vorsten om sterke drank te drinken.'

Pas op voor de koningen, Lemoël, pas op voor koningen, die wijn drinken, en voor vorsten, die sterke drank drinken.

תרגום איזדהר מן מלכי למואל איזדהר מן מלכי דשתין חמרא ומן שלטוני דשתין שכרא:

Het is niet aan koningen, Lemoël, dit is geen zaak passend voor koningen, want zijn zij er voor de Heilige, gezegend zij Hij. Lemoël als in (Ijov 40:4): "voor (למו) mijn mond."

רש"י אל למלכים למואל - אין זה דבר הגון למלכים שהם להקב"ה. למואל - כמו למופיה (איוב מ':ד').

¹ כן בכ"י לוצקי 778, אוקספורד 165, אוקספורד 34, אוקספורד 142, וינה 23, וכן בהרבה כ"י של המקרא, וכן גם לעיל בפסוק א'. בנוסח המקרא שלנו: "למו פיו".

Het is niet aan koningen wijn te drinken, het is niet passend voor hen dronken te worden. *Waar is de sterke drank?* Heb. אין שְׁכָר staat hier gelijk met אין שְׁכָר, er is geen sterke drank.

אל למלכים שמו יין - אין נאה להם להשתכר. **אי שכר** - אין שכר.

5 Opdat hij niet drinke en vergete wat verordend is, en de rechtzaak van alle ellendigen verdraaie.

ה פִּן־יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מִתְקַק וְיִשְׁנֶה דִין כָּל־בְּנֵי־עֲנִי:

Dat hij niet drinke en vergete aandacht te geven aan alle ellendigen.

תרגום דלא תשתי ותטעי הווד ותשני דינהון דכלהון בני עניי:

Opdat hij niet drinke en vergeet wat verordend is, en de rechtszaak van alle ellendigen verdraaie, [wat betekent wat verordend is. Rabbi Simon zegt:] dat zijn de woorden van de Tora, die ingegraveerd zijn (Sjem. 32:15): *aan de ene zijde en aan de andere zijde waren ze opgeschreven.*

En vergeet wat verordend is, wat geschreven staat in de Tora.

מ"מ פן ישתה וישכח מחקק וישנה דין כל בני עני
[מהו מחוקק? אמר רבי סימון] אלו דברי תורה
חקוקים (שמות לב טו): **מזה ומזה הם כתובים.**

רש"י וישכח מחוקק – הכתוב נמורה.¹

¹ כן בכ"י לוצקי 778, אוקספורד 165, אוקספורד 142, וינה 23. בדפוסים נוסף כאן: "וכל שכן מה שהוא בגרסה"
¹ "en zeker alles dat overgeleverd is."

6 Geeft sterke drank aan wie ten onder gaat, en wijn aan hen die bitter bedroefd zijn.

ו תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:

Geeft sterke drank aan de treurende en wijn aan de bitter bedroefden.

תרגום הבון שיכרא לאבילי וחמרא למרירי נפשא:

Geef sterke drank aan wie ten onder gaat, aan degeen wiens einde de ondergang is, aan de goddelozen. *Aan hen die bitter bedroefd zijn*, wie treurig is vanwege zijn armoede of rouw.

רש"י תנו שכר לאובד – למי שסופו לאיבוד לרשעים. **למרי נפש** – המזטער על ענייו או על אצלו.¹

¹ andere versie: **המזטערין על ענים ועל אצלים.**

7 Laat hij drinken en zijn armoede vergeten, en laat hij niet langer aan zijn moeite denken.

ז ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוֹד:

Laat ze drinken en laat ze hun armoede dragen en laat ze niet meer denken aan hun ergernissen.

תרגום ונשתון ונטעון מסכינותהון ושחקהון לא נזכרון טוב:

8 Open je mond voor een stomme, voor de rechtszaak van allen die voorbij gaan.^a

ח פתח פיה לאלים אל-דין כל-בני חלוף:

^a בְּנֵי חֲלוּף, volgens sommigen 'mensen die te gronde gaan,' volgens anderen 'kinderen van de ongelukkigen.'

Open je mond voor de stomme, voor de rechtszaak van allen die vervloekt zijn.

תרגום פתח פומך לאילמנא ולדינא דכל בני חלופא:

9 Open je mond voor degenen die niet het recht verdraaien, en spreek recht over allen die onrecht doen.

ט פתח פומך להליו דלא מסטו דין ודון לכולהון בני עולי:

Open je mond en oordeel met rechtvaardigheid, en verschaft recht aan de arme en de nederige.

תרגום פתח פומך ודון צדקותא ודון לעניי ולעליבי:

allen die voorbij gaan. Dit zijn de wezen, wier hulp verdwenen is en is weggegaan.

רש"י כל בני חלוף – אילו יתומים שהלפה עזרתם והלכה לה.

10 Een strijdvaardige vrouw, wie zal haar vinden? Haar waarde gaat die van robijnen ver te boven.

י א אשת חיל^a מי ימצא ורחק מפנינים מכרה:

^a LXX heeft *Γυναικα ἀνδρείαν*; voor het substantief *ἀνδρεία* geeft Liddell & Scott, *A Greek-English Lexicon, with supplement*, Oxford 1996 het volgende:

ἀνδρεία, ἡ, Ion. -ῆης, η, ον (codd. of Hdt. 7.99), generally written *ἀνδρία* in the Mss., in agreement with the opinion of A.D. Adv. 136.8, refuted by Orusap. EM461.53:—*ἀνδρεία* is required by the metre in Ar. Nu. 510, and may always stand in the few poet. passages where it occurs (Simon. 58, A. Th. 52, S. El. 983, E. Tr. 674): *ἀνδρία* is required in E. HF 475 μέγα φρονῶν ἐρ' ἀνδρία (s.v.1., εὐανδρία Elmsley): *ἀνδρεία* is also confirmed by the Ion. form *ἀνδρητή*:—*manliness, manly spirit*, opp. *δειλία*, Il. cc., cf. Arist. Rh. 1.366^b 11, EN 1115 a 6; also of women, S. El. 983, Arist. Pol. 1260 a 22; *ἀνδρεία* ἢ *ρερί* τὰς *ναυτιλίας* Str. 3.1.8:—in pl., *brave deeds*, Pl. Lg. 922a; ironically, αἱ διὰ τῶν λόγων *ἀνδρείαι* D. Prooem. 45. 2. as honorific title, PVarsov. 17.9; 12 (ii A. D.), τῆν σῆν *ἀνδρείαν* PAmh. 2.82.5 (iii/iv A. D.). 3. personified, the deity Virtus, SEG 33.945 (Ephesus), 35.1377 (Hierapolis, iii A. D.), BGU 2150.13 (v A. D.). II. in bad sense, hardihood, insolence, D. Chr. 12.13. III. = ἡ τῶν ἀνδρῶν ἡλικία, Antipho Soph. 67 a. IV. *membrum virile*, Artem. 1.45. V. *skill*, LXX Ec. 4.4.

idem voor het adjectief:

ἀνδρείος, α, ον, Ion. -ῆιος, η, ον (codd. of Hdt. have the common form in the Comp. and Sup. *ἀνδρείότερος*, -ότατος, 1.79, 123), Delph. *ἀνδρείος* GDI 1724, al.:—*of or for a man*, στέγη dub. in A. Fr. 124; *θαίματτα* Ar. Ec. 75; opp. *γυναικείος*, Id. Th. 154, Archipp. 6 D., Pl. R. 451c, X. Mem. 2.7.5; *πέπλοι* Theoc. 28.10 (where *ἀνδρείοι*); *αὐλός* (v. *αὐλός*) Hdt. 1.17; *ἀ. ἀγορά* the men's market, CIG 3657 (Cyzicus); *ἀνδρείος* (sc. *σύλλογος*) Test. Epict. 1.22, 2.29; *ἀνδρεία* ἡ *μπίσχετο vestem virilem*, D. L. 3.46; *ἀ. ἱμάτιον*, = *toga virilis*, Plu. Brut. 1.4. II. *manly, masculine, courageous*, ῥώμη Hdt. 7.153, etc.; even of women, Arist. Pol. 1277 b 22, Po. 1454 a 23; and in bad sense, *bold, ἀναίσχυντος* καὶ *ἀ. τὰ τοιαῦτα* Luc. Ind. 3: sup. as honorific title, SEG 23.296 (Lebadeia, iii A. D.), PLips. 119 ii 3 (iii A. D.), Aegyptus 9.123 (v A. D.) neut., τὸ *ἀνδρεῖον*, = *ἀνδρεία*, Th. 2.39; καὶ τούτ' ἐμοὶ *τάνδρεῖον* ἢ

πρωμηθία E.Supp.510; ἔβησαν εἰς τὰνδρεῖον Id.Andr.683. Adv. -ως Ar.Pax498, al.: Sup. -ότατα Pl.Pl.262a. 2. of animals, Arist.HA488 b 17, cf. Pl.La.196d, e. 3. of things, strong, vigorous, λαφυγμός Eup.148; θήρατρον Ael.VH1.1. III. ἀνδρεία, τά, the public meals of the Cretans, also the older name for the Spartan φειδίτια or φιλίτια (q.v.), Alcem.22, Arist.Pol.1272^a3, Plu.Lyc.12, Str.10.4.18 (v.l.) ἄνδρεια:—also ἀνδρήιον, τό Cretan for the public hall GDI4992 a ii 9, cf. 5040.38, al.

Er lijkt dus weinig reden voor de vertaling 'deugdelijke huisvrouw' (SV), 'goede vrouw' (GNB), 'deugdelijke vrouw' (HSV); niet veel beter is 'sterke vrouw' (NBV, BGT); er wordt hier duidelijk gesproken van een 'mannelijke vrouw.' אִשָּׁת חַיִל komt ook voor in Roet (3:11): אִשָּׁת חַיִל אֵת: אִשָּׁת חַיִל עָמִי כִּי יוֹדַע כְּלִי-שַׁעַר עָמִי כִּי יוֹדַע כְּלִי-שַׁעַר עָמִי כִּי יוֹדַע כְּלִי-שַׁעַר עָמִי, waar de SV en de HSV 'deugdelijke vrouw' vertalen, terwijl er in de tekst juist sprake is van een probleem op dat punt; andere vertalingen ('geweldige vrouw,' 'bijzondere vrouw,') doen het niet veel beter; Boaz lijkt de nadruk te leggen op het feit dat Roet zaken aanpakt meer zoals een man dat zou doen, terwijl hij blijkbaar van een vrouw verwacht dat ze een nieuwe echtgenoot probeert te krijgen (vers 10).¹ De verbinding van חַיִל komt in dit hoofdstuk voor in diverse plaatsen; elders vinden we deze verbinding ook: i Sjem. 14:48: וַיַּעַשׂ חַיִל וַיִּשְׁוֶנֶה בְּאֶהָלֵי צְדִיקִים יָמִין יְהוָה עֲשֵׂה חַיִל 16 יָמִין יְהוָה רֹמְמָה: HSV: *Met God zullen wij krachtige daden doen; Hij zal onze tegenstanders vertrappen*; 118:15-16: קוֹל אֲשֶׁר יִשְׁוֶנֶה בְּאֶהָלֵי צְדִיקִים יָמִין יְהוָה עֲשֵׂה חַיִל 16 יָמִין יְהוָה רֹמְמָה: NBV *Hoor, gejubel om de overwinning in de tenten van de rechtvaardigen: de rechterhand van de HEER doet machtige daden, 16 de rechterhand van de HEER verheft mij, de rechterhand van de HEER doet machtige daden*; deze teksten laten zien dat חַיִל עֲשֵׂה wordt gebruikt in een specifiek mannelijke, strijdzuchtige situatie; de LXX lijkt de tekst in Misjle goed begrepen te hebben.

¹ Let ook nog op de verbinding van שַׁעַר עָמִי en אִשָּׁת חַיִל, waar de אִשָּׁת חַיִל, de zeer zelfstandige vrouw, als discussieonderwerp in de mannenwereld, שַׁעַר עָמִי, wordt binnengevoerd.

Een kundige vrouw, wie vindt haar? En zij is waardevoller dan edelstenen. **תְּרוּםָה אֵי-תֵתָא כְּשִׁירְתָא מִנּוּ מִשְׁכִּיחַ וִיקִירָא הִיא מִן כִּיפִי טְבֵאתָא:**

Een strijdvaardige vrouw, wie zal haar vinden? Hiermee wordt de Tora bedoeld. *Haar waarde gaat die van robijnen ver te boven*, die in het heiligste der Heiligen was; Mosje verdiende het haar naar beneden naar Jisrael te brengen

מ"מ אִשָּׁת חַיִל מִי יִמְצָא זֶה הִיא הַתּוֹרָה: וְרוּחֹן מִפְּנִינִים מְכֻרָה, שֶׁהִיא לִפְנֵי לְפָנִים, זָכָה מִשֶׁה וְהוֹרִידָה לְיִשְׂרָאֵל.¹

¹ Ed. Buber למטה לארץ, naar beneden naar de aarde.

Een strijdvaardige vrouw, dat is de Tora; *wie zal haar vinden?* Gelukkig degen die erin slaagt haar te vinden. *Robijnen*, parels.

רַשִׁי [אִשָּׁת חַיִל. הִיא הַתּוֹרָה: מִי יִמְצָא. אִשְׁרֵי הַזּוֹכֵה לְמַנּוּחַ אֶרֶץ מִפְּנִינִים. מְרַגְלִיּוֹת:]

¹ Niet in alle edities.

11 Het hart van haar echtgenoot vertrouwt op haar, want geen winst zal ontbreken.

יֵא בַּטָּח בָּהּ לֵב בְּעֵלָהּ וְשֶׁלֶל לֹא יִחָסֵר:

Het hart van haar echtgenoot vertrouwt op haar, hij zal niet te schande gemaakt worden en 't zal hem aan niets ontbreken.

תְּרוּםָה וְתִכֵּל עֵלְהָ לִיבָא דְבַעֲלָהּ וְלֹא מִתְבִּיזָא וְלֹא חִסְרָא:

Het hart van haar echtgenoot vertrouwt op haar, want geen winst zal ontbreken, omdat er in haar niets ontbreekt

מ"מ בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר - שלא חסר בה דבר.

Een andere verklaring: *Een dappere vrouw, wie zal haar vinden?* Men vertelt: er is een verhaal over rabbi Meier, die zat en uitlegde in het leerhuis op een Sjabbatmiddag, toen zijn beide zoons stierven. Wat deed zijn moeder? Ze legde ze allebei op bed en ze spreidde een laken over hen uit. Bij de uitgang van de Sjabbat kwam rabbi Meier uit het leerhuis naar zijn huis. Hij zei tegen haar: Waar zijn mijn twee zoons? Zij zei: ze zijn naar het leerhuis gegaan. Hij zei tegen haar: Ik heb gekeken in het leerhuis, maar ik heb ze niet gezien. Men gaf hem de Havdole-beker en hij maakte Havdole. Toen zei hij opnieuw: Waar zijn mijn twee zoons? Zij zei hem: Ze zijn naar elders maar ze komen nu. Ze zette hem eten voor en hij at en benschte. Nadat hij gebenschte had zei ze tegen hem: Mijn heer, ik heb u een vraag te stellen. Hij zei haar: Stel je vraag. Zij zei hem: Mijn heer, al eerder dan vandaag kwam er een man, die mij iets in bewaring gaf, en nu is hij gekomen om het weer terug te nemen; moeten we het hem teruggeven of niet? Hij zei haar: Mijn dochter, iemand die iets in bewaring heeft van iemand anders moet dat teruggeven aan de eigenaar. Zij zei hem: Mijn heer, zonder dat u ervan geweten zou hebben zou ik het hem niet teruggegeven hebben. Wat deed ze toen? Ze pakte hem met haar

[ד"א אִשָּׁת חַיִל מִי יִמְצָא -] אמרו, מעשה היה ברבי מאיר, שהיה יושב [ודורש] בבית המדרש בשבת במנחה, ומתו שני בניו. מה עשתה אמו? הניחה שניהם על המטה ופרשה סדין עליהם. במוצאי שבת בא ר' מאיר מבית המדרש לביתו. אמר לה: היכן שני בני? אמרה: לבית המדרש הלכו. אמר לה: צפיתי לבית המדרש ולא ראיתי אותם. נתנו לו כוס של הבדלה והבדיל. חזר ואמר: היכן שני בני? אמרה לו: הלכו למקום אחר ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו המאכל ואכל וברך. לאחר שברך אמרה לו: רבי, שאלה אחת יש לי לשאול לך. אמר לה: אמרי שאלתך. אמרה לו: רבי, קודם היום בא אדם אחד ונתן לי פקדון, ועכשיו בא ליטול אותו, נחזיר לו או לא? אמר לה: בת, מי שיש פקדון אצלו, הוא צריך להחזירו לרבו. אמרה לו: רבי,

hand, en ze bracht hem naar boven naar die kamer, en ze bracht hem bij het bed, en ze nam het laken van hen af. Toen hij hen beiden dood zag liggen op het bed begon hij te huilen en hij zei: Mijn zoons, mijn zoons, mijn leraren, mijn leraren, mijn zoons naar de aardse gang van zaken, mijn leraren, omdat ze mij verlichtten met hun Tora. Op dat moment zei ze tot hem, tot rabbi Meïer: Mijn heer, heb je het mij zo niet gezegd, ik moet toch het pand teruggeven aan zijn eigenaar. Daarop zei hij (Ijov 1:21): De Eeuwige heeft gegeven, de Eeuwige heeft genomen, de Naam van de Eeuwige zij geprezen. Rabbi Chanina zei: Op deze manier heeft zij hem getroost en zijn verstand werd weer rustig; daarom wordt er gezegd: *Een dappere vrouw, wie zal haar vinden?* Rabbi Chama de zoon van Chanina zei: Waar waren de zonen van rabbi Maïer verantwoordelijk voor dat ze op zelfde moment stierven? Omdat ze gewoon waren het leerhuis te verlaten en met voedsel en drank naar te zitten. Rabbi Jochanan zei: Zelfs als het om kleinigheden gaat, zoals toen de Tora werd gegeven aan Jisrael waarschuwde Hij hen alleen op het punt van de woorden van Tora, zoals er gezegd is (Dev. 26:16) *Op deze dag beveelt uw God u te doen.*

חוצ מדעתך לא הייתי נותנת אצלו. מה עשתה? תפשתו בידה, והעלה אותו לאותו חדר, והקריבה אותו למטה, ונטלה סדין מעליהם. וראה שניהם מתים ומונחים על המטה, התחיל בוכה ואומר 'בני! בני! רבי! רבי! בני בדרך ארץ, ורבי שהיו מאירין פני בתורתן! באותה שעה אמרה לו לרבי מאיר: רבי, לא כך אמרת לי - אני צריך להחזיר הפקדון לרבו? אמר (איוב א כא): 'ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך. אמר רבי חנינא: בדבר הזה נחמתו ונתייבשה דעתו, לכך נאמר **אשת חיל מי ימצא**. אמר ר' חמא בר חנינא: מפני מה נתחייבו בניו של ר' מאיר ומתו בבת אחת? מפני שהיו רגילין להניח בית המדרש ויושבין באכילה ובשתיה. אמר רבי יוחנן: ואפילו בדברי הבטלה, שבשעה שניתנה תורה לישראל לא הזהירן אלא על דברי תורה, שנאמר (דברים כו טז): **היום הזה ה' אלהיך מצוד לעשות.**

Geen winst zal ontbreken, om zo te zeggen: goed zal niet ontbreken. [*Geen winst zal ontbreken*, hij eet de vruchten in deze wereld en in de komende wereld.]

רש"י ושלל לא יחסר - כלומר לא יחסר טוב. 'ושלל לא יחסר. אוכל פירות צעורה וצעורה' צ.]¹

¹ כן בכ"י לוצקי 778, אוקספורד 142. בכ"י אוקספורד 165, אוקספורד 34, וינה 23: "כל טוב".

¹ Niet in alle edities.

12 Zij doet hem goed en geen kwaad, al de dagen van haar leven.

יב ג גמלתהו טוב ולא ירע כל ימי חייה:

Zij doet hem goed en geen kwaad, al de dagen van haar leven.

תרגום פרעתיה טבתא ולא בישתא כל יומי חייה:

13 Zij zoekt wol en vlas, en zij werkt met de lust van haar handen.

יג ד דרשה צמר ופשתים ותעש בתפץ כפיה:

Zij zoekt wol en vlas, en zij werkt naar de wil van haar handen.

תרגום תבעת עמרא וכיתנא ועבדת היך צבינא דאידהא:

Zij zoekt wol en vlas, aangezien zij wordt vergeleken met een vrouw, spreekt de Schrift in de stijl van de vereisten voor het werk van vrouwen, en de vergelijking gaat als volgt: de Tora zoekt de Schrift, Misjna, Midrasj; en ze zoekt verder naar hen, want dat zijn de vereisten voor de leerlingen.

רש"י דרשה צמר ופשתים. לפי שהמשילה לאשה דבר לפי המליצה כצרכי מלאכת הנשים, והמשל כך הוא דורשת התורה מקרא משנה מדרש ומחזרת אחריהם שהם צרכי התלמידים

14 Zij is als de schepen van een koopman; zij doet haar brood van verre komen.

יד ה היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה:

Zij is als het schip van de koopman dat zijn voedsel van verre brengt.

תרגום והוות היך אילפא דתגרא דמן רחיקא מיתא מיכלותה:

Zij is als de schepen van een koopman; zij doet haar brood van verre komen. Rabbi Sjimon ben Chalafta zei: Als een mens niet zelf op de woorden van Tora studeert, dan leert hij nooit Tora, en er is geen brood dan Tora, zoals er gezegd is (Misjle 9:5): *Kom, eet van mijn brood*.

מ"מ היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה - אמר ר' שמעון בן חלפתא: אם אין אדם מגלה עצמו על דברי תורה - אינו למד תורה לעולם, ואין לחם אלא תורה, שנאמר (משלי ט ה): **לכו לחמו בלחמי**.

Zij is als de schepen van een koopman, Zij brengt aan hen die haar bestuderen zegen en onderhoud.

רש"י היתה כאניות סוחר - מציאה להם ללומדיה צרכה ומזון.

15 En zij staat op, als het nog nacht is, en geeft haar huis spijs, en haar dienstmaagden het hun bescheiden deel.¹

טו ו ותקם | בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה:

¹ חק duidt op het aangewezen, toegedeelde; dit kan zowel een toegewezen hoeveelheid voedsel zijn (vgl. de vertaling direct hierboven (SV), en vgl. ook Misjle 30:8: הטרפני לחם חקי, voed mij met het brood van het mij bescheiden deel), als een toegewezen taak (vgl. hieronder de Targoem, en b.v. NBV: Ze staat al op als het nog donker is, regelt het werk in huis, draagt haar slavinnen taken op).

En zij staat op in de nacht, en geeft haar huis spijs, en aan haar dienstmaagden hun taak.

תרגום וקמת בלילא ויהבת מזונא לביתה ופלחותא לטליותהא:

En zij staat op, als het nog nacht is; iedere keer wanneer een wijze leerling neerzit en 's nachts werkt aan de Tora, dan spint de Heilige, gezegend zij Hij, een draad van genade [overdag], zoals er gezegd is (Teh. 42:9): *de Eeuwige zal overdag Zijn gunst gebieden; 's nachts zal Zijn lied bij mij zijn;* dat is niets anders dan datde Heilige, gezegend zij Hij, hem zijn voedingsstoffen aanbiedt, steeds dag aan dag, want er is gezegd: *en zij staat op, als het nog nacht is, en geeft haar huis spijs,* en spijs (טרף) is niet anders dan voedingsstoffen, want er is gezegd (Teh. 111:5): *spijs geeft Hij aan degenen die Hem vrezten,* en ook (Bresj. 8:11): *en de duif kwam bij hem ten tijd van de avond en kijk, een olijfblad als voedsel in zijn bek.* En ze zegt: 'Gelukkig is de man wiens voedingsstoffen bitter zijn als een olijf, en hem in de hand overgeleverd zijn van de zijde van de Heilige, gezegend zij Hij, en niet zoet als honing maar overgeleverd zijn door een hand van vlees en bloed. Waarom is het dat de Heilige, gezegend zij Hij voedt en onderhoudt al zijn schepselen? Omdat er gezegd is (Teh. 145:16): *U opent Uw hand en verzadigt alle leven naar wens.*

¹ Men neemt tegenwoordig aan dat er twee wortels טרף zijn in het Hebreeuws, de eerste betekent 'verscheuren, buit maken,' waarvan טָרַף, 'het buitgemaakte, verscheurde' > 'voedsel', voor deze plaats de traditionele oplossing, de tweede betekent 'fris zijn,' voor de meeste moderne vertalingen de aanvaarde oplossing, vgl. GNB 'met een vers olijfblad in haar snavel.'

En zij staat op, als het nog nacht is, ze staan vroeg op tijdens tijdens de (ochtend)wake. Zij geeft haar huis spijs, de leraar geeft de leerlingen de les hen toegewezen. Spijs, voedsel. Een toegewezen deel, dit is ook het voedsel dathun toebedeeld is.

מ"מ ותקם בעוד לילה - כל זמן שתלמיד חכם יושב ועוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד [ביום], שנאמר (תהלים מב ט): **יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי,** ולא עוד אלא שהקב"ה ממציא לו מזונותיו בכל יום ויום, שנאמר **ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה,** ואין טרף אלא מזונות, שנאמר (תהלים קיא ה): **טרף נתן ליראיו וגו',** ואומר (בראשית ח יא): **ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף¹ בפיה,** ואומרת 'אשרי אדם שמזונותיו מרורין כזית ומסורין בידו של הקב"ה, ולא מתוקין כדבש ומסורין ביד בשר ודם' למה, שהקב"ה זן ומפרנס לכל בריותיו, שנאמר (תהלים קמה טז): **פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון.**

רש"י ותקם בעוד לילה. משכימים באשמורת : **ותתן טרף לביתה.** שונה הרב לתלמידים החוק הקצוב להם : **טרף. מזון :** ומק" - גס הוא מזון הקצוב להן.

¹ כן בכ"י אוקספורד 165, אוקספורד 34, אוקספורד 142. בכ"י וינה 23: "וחוק". בכ"י לוצקי 778: "חק".

16 Zij denkt over een akker, en krijgt hem; van de vrucht van haar handen plant zij een wijngaard.

טז ז זממה שדה ותקחהו מפרי כפיה נטע [נטעה] פרם:

Zij denkt goed na en ze verwerft een veld en van de vrucht van haar handen plant zij een wijngaard.

תרגום ואיתחשבת בתרעיתא נסיבת חקלא ומפרי דאידהא נציבת כרמא:

Zij denkt over een akker, ze muilkorft met muilkorf en teugel Esav, (Bresj. 25: 27) de man van het veld. En ze neemt hem, uit de wereld om hem te vernietigen. Van de vrucht van haar handen plant zij een wijngaard, Jisrael om hen in stand te houden voor het leven van de toekomstige wereld.

רש"י [זממה שדה. זממה זומם וזרסן את עשו איש שדה (זראשית כ"ה:כ"ז) : **ותקחהו.** מן העולם להאזידו : **מפרי מעשה נטעה כרם.** ישראל לקיימם לחיי העה"צ:]

¹ niet in alle edities.

17 Zij gordt haar lendenen met kracht, en zij versterkt haar armen.

יז ה חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועתיה:

Zij gordt haar lendenen met kracht, en stevig haar armen.

תרגום ואסרת בעושנא חרצהא זרזית דרעהא:

18 Zij bemerkt dat haar koophandel goed is; haar lamp gaat des nachts niet uit.

יח ט טעמה פייטוב סחרה לא יכבה בליל [בלילה] נרה:

Er wordt gerapporteerd dat haar koophandel goed is; en haar lamp gaat des nachts niet uit.

תרגום וטעמא מטול דטבא תיגרותה ולא דעיד בליליא שרגהא:

Zij proeft haar woord. haar lamp gaat des nachts niet uit, בליל is geschreven zonder ה, in de nacht van het waken (Sjem. 12:42 ליל לשמורים), toen de Egyptenaren verslagen werden, scheen hij over Jisrael en bewaakte hen.

רש"י טעמה - דיבורה. **לא יכבה בליל נרה** - זלילה חקר ה"י. זליל שמורים שנגפו המצריים היא האירה לישראל והגינה עליהם.

19 Zij strekt haar handen uit naar het spinrokken, en haar handpalmen ondersteunen de spindel.

יט י ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך:

Zij strekt haar hand uit naar het spinrokken, en haar handpalm neemt de spindel op.

תרגום ידהא פשטא בכושרא וכפהא לבכין מעזלא:

Naar het spinrokken, men noemt het orteire, verteille, dat de spindel klaar maakt om te spinnen. *De spindel,* fusel in de volkstaal. [Naar

רש"י זכישור - שקורין אורטויר"א¹ ווירטיילי, המכשיר את

het spinrokken, door de kundigheid der daden. Ze ondersteunen de spindel, steun en ondersteuning zoals (Sjem. ii 3:29): *hij die leunt op een staf.*]

^a משה קטן, אוצר לעזי רש"י, חלק ראשון, המילים הצרפתיות שבפירושי רש"י על תורה, נביאים וכתובים, ארטור"א א' ירושלים תשס"ו; men vindt ook ווירטייליי (en varianten), vgl. Frans ortoire (helaas niet teruggevonden in mijn Franse woordenboeken).
¹ niet in alle edities.

20 Zij breidt haar handpalm uit tot de ellendige;

Zij breidt haar hand uit tot de ellendige; en zij steekt haar armen uit naar de ellendige.

Zij breidt haar handpalm uit tot de ellendige, tot degen die zichzelf maakt tot een ellendige om harentwil, in hem handhaaft zij zich.

¹ niet in alle edities.

21 Zij vreest voor haar huis niet vanwege de sneeuw; want haar ganse huis is met purperen klederen gekleed.

Haar huisgenoten zijn niet bang voor de sneeuw, omdat zij allen, haar huisgenoten, gekleed zijn in dubbeldikke purperen klederen.

^a Rasji vat שָׁנִים op als het meervoud van שָׁנִי 'purpur.' BDB onderscheidt drie verschillende wortels: i = veranderen, ii = > שָׁנִי שָׁנִי, iii = herhalen. Enkele vertalingen verbinden dit woord met de derde wortel: dubbele bekleding, vgl. SV.

^b Het laatste woord niet in alle mss.; het zal ook niet oorspronkelijk zijn, aangezien hiermee שָׁנִים uit het Hebreeuws tweemaal weergegeven wordt.

Zij vreest voor haar huis niet vanwege de sneeuw; Chizkija zei: het oordeel over de goddelozen in Gehinnom duurt twaalf maanden, zes maanden in de hitte en zes maanden in de koude. De Heilige, gezegend zij Hij, brengt hen eerst in de duisternis en hij brengt ze in de hitte, in Gehinnom; en zij zeggen: Dit ist het Gehinnom van de Heilige, gezegend zij Hij. En daarna gaan ze naar buiten naar de sneeuw. Dan zeggen ze: Dit is de koude van de Heilige, gezegend zij Hij. Eerst zeggen ze: Wee, wee; en op het einde: Waj, waj. Hij die beroofd is zegt (Teh. 40:3): *Hij bracht me omhoog uit de onderwereld, uit de modderige klei.* Uit de plaats waar men zegt wee, waj. En waar zijn hun zielen naar toe verbannen? Naar de sneeuw, zoals er geschreven staat (Teh. 68:15): *Toen de Almachtige de koningen daarin verstrooide, sneeuwde het op Tsalmon.* De sneeuw dat is hun duisternis. Geldt dat zo ook voor Jisrael? Daarom staat er: *Zij vreest voor haar huis niet vanwege de sneeuw; want haar ganse huis is met purperen klederen gekleed*; lees daar: tweevoudig, besnijdenis, scheuring, tsitsiet, tefillien, (Dev. 15:14): *je moet hem goed voorzien*, (Dev. 15:8): *je moet (je hand) openen*, (Dev. 15:10): *je moet hem echt geven*, (Dev. 14:22): *je moet zeker tienden geven*, daarom waarschuwde Mosje Jisrael: *je moet zeker tienden geven*.

^a Vgl. Misjna Edujot 2-10 (zie hieronder); zie verder TB Sjabbat 33b, Seder Olam Rabba 3; Midrash Misjle 19-1.

^b De midrasj leest שָׁנִים in plaats van שְׁנֵים 'twee,' vandaar de genoemde zaken en teksten die iets tweevoudigs laten zien: besnijdenis, scheuring, een tweevoudige omschrijving van de מילה; de ציצית zijn gemaakt van witte en blauwe wol; de תפילין bestaan in tweeën: של ראש en של יד. De volgende korte citaten bevatten steeds een absolute infinitief met een verbogen werkwoordsvorm dus een tweevoudige omschrijving van een bepaalde handeling.

Hij [Rabbi Akiva] zei ook, vijf zaken duren twaalf maanden: het oordeel over het geslacht van de vloed duurde twaalf maanden;¹ het oordeel over Iyov duurde twaalf maanden;² het oordeel over de Egyphtenaren duurde twaalf maanden;³ het oordeel over Gog en Magog, Jechez. 38:2, zal, in de toekomst, twaalf maanden duren; het oordeel over de goddelozen in Gehinnom zal twaalf maanden duren, want er is gezegd (Jesj. 66:23): *en het zal geschieden dat van nieuwe maan tot nieuwe maan en van sabbat tot sabbat, alle vlees zal komen om zich neer te buigen voor Mijn aangezicht, zegt de*

הפלך לטוות. פלך - פֹּשֵׁל זלעו. [צנישור - צכשרון מעשים. תמכו פלך - משען ומשענה, כמו מחזיק צפנך (שמואל זג:כ"ט).]¹

כ כ בָּפָה פָּרְשָׁה לְעֵנִי וְיָדֶיהָ שִׁלְחָה לְאַבְיֹן:

תרגום אידהא פשטא לעניא ודרעיהא שלחת לעליבי:

רש"י [כפה פרשה לעני - למי שמשים ענמו עליה כעני זו היא ממקיימת].¹

כא ל לֹא־תִירָא לְבֵיתָהּ מִשָּׁלֵג כִּי כָל־בֵּיתָהּ לְבָשׁ שָׁנִים:^a

תרגום לא דחלין בני ביתה מתלגא מטול דכולהון בני ביתה לבישין הוון זהוריתא בכופלא:^b

מ"מ עריכה: **לא תירא לביתה משלג** - חזקיה אמר: משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש^a - שישה חודשים בחמה וששה חודשים בצונה. והקב"ה בתחילה מכניסם בחושך, והוא מכניסם בחמה בגיהנם, והם אומרים 'זו היא גיהנם של הקב"ה' ואחר כך הם יוצאים לשלג, והם אומרים 'זו היא צינתו של הקב"ה?'. בתחילה הם אומרים 'וזה וזה', ולבסוף 'ווי ווי', הוא שדוד אומר (תהלים מ ג): **ויעלני מבור שאון מטיט היון**, ממקום שאומר ווי ווי, והיכן הם משליכים נפשותיהם - בשלג, הה"ד (תהלים סח טו): **בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון**, השלג הוא צלמונה שלהם. יכול אף ישראל כן - **ת"ל לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים**, קרי ביה: שָׁנִים:^b פריעה, ציצית תפילין, (דברים טו) **העניק תעניק**, (דברים טו): **פתוח תפתח**, (דברים טו): **נתון תתן**, (דברים יד כב): **עשר תעשר**; לפיכך משה מזהיר את ישראל **עשר תעשר**.

אף הוא הִיָּה אֹמֵר חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים שֶׁל שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפָּט דּוֹר הַמְּבּוּל, שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפָּט אִיּוֹב, שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפָּט הַמִּצְרַיִם, שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפָּט גּוֹג וּמִגּוֹג לְעֵתִיד לְבּוֹא, שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. מִשְׁפָּט רְשָׁעִים בְּגִיהֶנֶם, שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, שְׁנָאֲמַר (ישעיהו סו, כג): **וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֹמֵר: מִן הַפֶּסַח וְעַד**

HEERE. Rabbi Jochanan ben Noeri zegt: Van Pesach tot Sjavoet, want er is gezegd: *van sabbat tot sabbat*.⁵

הַעֲצָרָת, שְׁנַאֲמַר: וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ:

¹ Vgl. Bresj. 7:11: בְּשַׁנַּת שְׁשִׁמָּאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּינָהּ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבְּעָה־עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם: in het zeshonderdste jaar van Noachs leven, op de zeventiende dag van de tweede maand, braken alle bronnen van de machtige oervloed open en werden de sluizen van de hemel opengezet, met 8:14: וּבְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבְּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְחֹדֶשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ, op de zevenentwintigste dag van de tweede maand was de aarde droog.

² Vgl. Iyov 7:3: בְּן הַנִּחְלָתִי לִי יַרְחִי־שָׁוֵא וְלֵילוֹת עֲמַל מְגוּלִי, maanden van leegte heb ik ervaren, nachtenlang werd ik door ellende overmand; waarbij 'maanden' (van leegte) wordt uitgelegd als 'een volledige periode van twaalf maanden.'

³ De gebeurtenissen van Sjem. 4:12 vonden plaats in Ijjar en de Uittocht vond twaalf maanden later plaats, in Nisan.

⁴ Jesj. 66:23: יְהוָה מְדֵי־חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר יְהוָה,

⁵ Zowel Pesach als Sjavoet worden ook wel Sjabbat genoemd.

Zij vreest voor haar huis niet vanwege de sneeuw, voor haar huisgenoten. *Vanwege de sneeuw*, vanwege de koude. **Purpurene klederen**, gekleurde kleding. **רַשִׁי לֹא חִירָא לְצִימָה** – לְצִימָה בִּיתָהּ. **מַשְׁלֵג** – מִן הַחֵנֶה. **לְבוֹשׁ שָׁנִים** – בְּגָדֵי לְצִבּוּיִים.

^ט כן בכ"י אוקספורד 165, אוקספורד 34, אוקספורד 142, וינה 23, וכן בפסוק. בכ"י לוצקי 778: "אל".

Zij vreest voor haar huis niet vanwege de sneeuw, want zij veroordelen de goddelozen van het vuur naar de sneeuw. *Sneeuw*, dat is Gehinnom, want zij veroordelen de goddelozen van het vuur naar de sneeuw. *Purpurene klederen*, de kleur van het bloed van de besnijdenis. Een andere verklaring: *dubbele klederen*, (Dev. 15:10) : Je moet zeker geven, (ibid. vers 8): je moet zeker openen, (ibid. vers 14): je moet rijkelijk geven. Deze allen redden hen van de sneeuw van Gehinnom. Zo wordt het uitgelegd in Tanchoema.²

לֹא חִירָא לְצִימָה מַשְׁלֵג. שְׁדַּנִּין צו הרשעים מאש לשלג: **מַשְׁלֵג** – היא גהנם, שְׁדַּנִּים זה את הרשעים מאש לשלג. **לְבוֹשׁ שָׁנִים** – זָבַע דַּם המילה. דָּבָר אַחֵר: **לְבוֹשׁ שָׁנִים** – מְלוּבָשִׁים בְּכַפְלִי: נֶחֱן תַּחַן (דְּבָרִים ט"ו:י'), פְּתוּחַ תַּפְחָה (דְּבָרִים ט"ו:ח'), הַעֲנֵק תַּעֲנִיק (דְּבָרִים ט"ו:י"ד), כָּל אֵילָנוֹ מִזֵּילִין אֶתֶּן מַשְׁלָגָה שֶׁל גַּהֲנֹם. כִּךְ נִדְרַשׁ בְּתַנְחוּמָא.¹

¹ niet in alle edities.

² En in de Midrasj, zie boven.

22 Zij maakt voor zich tapijtsieraad; haar kleding is fijn linnen en purper.

כָּב מִמְרַבְּדִים עֲשֵׂתָהּ לָהּ שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה:

Zij maakt voor zich een beddekleed, haar kleding is fijn linnen.

תְּרָגוּם תְּשוּוִי[י] תַּא עֲבָדָא לָהּ בּוּצָא וְאַרְגוּוֹנָא לְבוּשָׁה:

Beddekleden, mooie opgemaakte kleden voor het bed, zoals (Misjle 7:16) *Ik heb mijn bed al opgemaakt met beddekleden*.

רַשִׁי מְרַבְּדִים – מַלְעוֹת נְאוֹת לְמַטָּה, כְּמוֹ מְרַבְּדִים רַבְּדֵי עֲרָשִׁי (מַשְׁלִי ז'ט"ז).

23 Haar man is bekend in de poorten, omdat hij daar zit met de oudsten des lands.

כָּג נִזְדַּע בְּשַׁעְרִים בְּעֵלְהָ בְּשַׁבְּתוֹ עִם־זְקֵנֵי־אָרְצָי:

Haar man is bekend in de stad, omdat hij neerzit met de oudsten des lands.

תְּרָגוּם יָדִיעַ הוּוּ בִּינַת מְדִינַתָּא בְּעֵלְהָ כְּדִ יִיחִיב הוּוּ עִם סְבִי אַרְעָא:

Haar man is bekend in de poorten, hij is herkenbaar onder zijn genoten vanwege zijn prachtige kleren.

רַשִׁי נוֹדַע בְּשַׁעְרֵים עֵלְהָ – נִיכַר הוּוּ צִין חֲבִירָיו בְּמַלְבוּשֵׁים נְאוִים.

24 Zij maakt linnen kleding en verkoopt het; en zij levert de koopman gordels.

כֹּד ס סָדִין עֲשֵׂתָהּ וְתַמְכָּר וְחָגוֹר נִתְּנָה לְכַנְעֵנִי:

Zij maakt fraaie kledingstukken en verkoopt die; en zij levert de koopman gordels.

תְּרָגוּם פְּתַגָּא עֲבָדַת זֻבְנַת זֻזְנָרָא יִהְבַּת לְבָנָא תַּגְרָא¹:

¹ Variant voor תַּגְרָא, koopman: כַּנְעָנָא.

Zij maakt linnen kleding, zij geeft een glorieus gewaad aan de wijzen. *Aan de koopman*, aan degenen die handelt met haar koopwaar geeft zij een gordel, gebonden om hun lendenen. *Aan de koopman*, een handelaar.

רַשִׁי סָדִין עֲשֵׂתָהּ – לְבוֹשׁ תַּפְאֶרֶת נּוֹמַת לַחֲכָמִים. **לְכַנְעֵנִי** – לְמִי שֶׁהוּוּ חָגַר בְּסַחֲרוּתָהּ, נּוֹמַתָּה חָגוֹר – אֲזוֹר לְמַתְנִיָּהּ. **לְכַנְעֵנִי** – תַּגְרָא.

25 Kracht en heerlijkheid vormen haar kleding; en de komende dag ziet ze opgewekt tegemoet.

כֹּה עֵ עוֹזְוֹהֲדָר לְבוּשָׁה וְתַשְׁחֹק לְיוֹם אַחֲרָיו:

Kracht en heerlijkheid vormen haar kleding; en ze maakt zich vrolijk over de volgende dag.

תְּרָגוּם עוֹשְׂנָא וְהִדְרָא לְבוּשָׁה וְגַחְכָּא לְיוֹמָא אַחֲרִיתָא:

Op de laatste dag, op de dag van haar dood gaat ze heen met een goede naam. *Ze lacht*, gedurende haar hele leven, om de dag van haar dood, omdat die geëerd zal zijn met een goede naam. *Zij lacht*

רַשִׁי לְיוֹם אַחֲרוֹן – צִיּוֹם מוֹתָהּ נִפְטַרְתָּ בְּשֵׁם טוֹב. **וְתַשְׁחֹק** – כָּל יְמֵיהָ, עַל יוֹם מִיתָתָהּ, שִׁיחָא נִכְדַּד בְּשֵׁם טוֹב. **וְתַשְׁחֹק לְיוֹם אַחֲרוֹן** – אֵין לָהּ לְהַתְעַזֵּב עַל יוֹם הַדִּין כִּי צִדְקָתָהּ יִנְלָלוּ, וְכָל יְמֵי חַיֵּיהָ

om de laatste dag, ze moeten niet treuren om de dag van het oordeel, want ze zullen gered worden vanwege hun rechtvaardigheid; en alle dagen van hun leven zullen ze lachen ver de dag van het oordeel. Zoals (Ijov 41:21): *hij lacht om het trillen van de werpspies*, (Ijov 39:22) *hij lacht om angst*.

ישחקו על יום הדין. מי שאינו צריך לדאג, נופל בדבר לשון שחוק, כמו וישחק לרעש כידון (איוב מ"א:כ"ח), ישחק לפחת^ט (איוב ל"ט: כ"ג).

^ט כן בכ"י לוצקי 778, אוקספורד 34, אוקספורד 142, וינה 23, וכן בכמה כ"י של המקרא. בכ"י אוקספורד 165, וכן בנוסח המקרא שלנו: "לפחד".

26 Zij opent haar mond met wijsheid; en op haar tong is leer der weldadigheid.

כו פ פִּיהָ פִּתְחָהּ בְּחָכְמָהּ וְתוֹרַת־חָסֵד עַל־לְשׁוֹנָהּ:

Zij opent haar mond met wijsheid; en op haar tong is leer der weldadigheid.

תרגום פומה פתחת בחכמתא ונימוסא דחיסדא על לישנה:

27 Zij beschouwt de gang van zaken in haar huis; en het brood der luiheid eet zij niet.

כז צ צוֹפְיָהּ הַיְלִיכוֹת [הַיְלִיכוֹת] בֵּיתָהּ וְלֶחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכַל:

Men heeft de gang van zaken van haar huis bekend gemaakt; en het brood der luiheid eet zij niet.

תרגום וגליין אורחתא דביתה ולחמא דחבננותא לא אכלא:

Zij beschouwt de gang van zaken in haar huis, zij besteed aandacht aan alle noden van haar huisgenoten, hoe ze behoren te handelen in waarheid en bescheidenheid. *Zij beschouwt de gang van zaken in haar huis*, de Torah leert hen het goede door zich verre te houden van overtreding.

רס"י צופיה הליכות ביתה - נותנת לב על צרכי בני ביתה אין ינהגו צאמת וצנניעות. צופיה הליכות ביתה - התורה מלמדתן דרך הטוב לפרוש מן העבירה.

28 Haar kinderen staan op, en prijzen haar gelukkig; ook haar man, en hij prijst haar:

כח ק קָמוּ בְנֵיהּ וַיִּשְׁבְּחוּהָ בְעֵלְהָ וַיְהַלְלֶיהָ:

Haar kinderen staan op, en ze geven lof¹ aan haar goedheid, en ook haar man prijst haar.

תרגום מקימין בניהא ויהבון לה ננאית¹ טובהא בעלה ומשבחהא:

¹ ננאית een woord zonder verklaring, weergegeven naar de context.

Haar kinderen, de leerlingen; *haar echtgenoot*, de Heilige, gezegend zij Hij.

רס"י צניה - התלמידים. צעלה - הקצ"ה.

29 Vele dochters hebben deugdelijk gehandeld; maar gij gaat die allen te boven.

כט ר רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל וְאַתְּ עָלִית עַל־כָּלָנָהּ:

Vele dochters zijn er die rijkdom hebben verkregen, maar u streeft hen allen voorbij.

תרגום סגיען בנתא דקנ"י עותרא ואת עברת על כולנא:

Vele dochters hebben deugdelijk gehandeld: de eerste Adam, mens, werden zes wetten bevolen. Noach daarnaast ook aangaande een lichaamsdeel van een levend dier. Avraham aangaande de besnijdenis. Yitschak werd onderwezen aangaande de acht. Jaakov aangaande de verwrongen spier. Jehoeda aangaande het leviraatshuwelijk. Jisrael aan gaande 248 positieve geboden, overeenkomend met de 248 onderdelen die zich in de mens bevinden, alle ledematen stuk voor stuk zeggen tot hem, de mens, 'Ik verzoek je ten zeerste voer met mij dit gebod uit.' Daarnaast 365 negatieve geboden, overeenkomend met de 365 dagen van het zonnejaar, en alle dagen stuk voor stuk zeggen tot de mens: 'Ik verzoek je dat je deze overtreding niet op mij begaat.'

מ"מ עריכה: רבות בנות עשו חיל: אדם הראשון נצטווה על שש מצוות, נח - על אבר מן החי, אברהם - על המילה, יצחק - חנכו לשמונה, יעקב - על גיד הנשה, יהודה - על היבמה, ישראל - על רמ"ח מצוות עשה, כנגד רמ"ח איברים שבאדם: כל איבר ואיבר אומר לו לאדם 'בבקשה ממך עשה בי מצוה זו', ושם"ה מצוות לא תעשה כנגד ימות החמה, וכל יום ויום אומר לאדם 'אבקש ממך שלא תעשה בי עבירה זו'.

Vele dochters, zo prijzen haar echtgenoot en haar zonen haar gelukkig.

רס"י רבות צנות - כך מאשרים אומה צעלה וצניה.

30 De bevalligheid is bedrog, en de schoonheid ijdelheid; maar een vrouw, die de EEUWIGE vreest, die zal geprezen worden.

ל ש שֶׁקֶר הַחַן וְהַבֵּל הַיּוֹפִי אִשָּׁה יִרְאֵת־יְהוָה הִיא תִתְהַלֵּל:

Omdat aantrekkelijkheid bedrog is en schoonheid ijdel, zal de vrouw die God vreest, die zal geprezen worden.

תרגום מטול דשיקרא חינא וסריק שופרא איתתא דחלתא דאלהא היא משתבחא:

De bevalligheid is bedrog, en de schoonheid ijdelheid; de bevalligheid van Noach was bedrog, want er is gezegd (Bresj. 6:8): *Noach vond genade in de ogen van de Eeuwige*. Rabbi Levi zei:

מ"מ : שקר החן והבל היופי - שקר היה חנו של נח שנאמר (בראשית ו ח): **ונח מצא חן בעיני ה'**, אמר רבי

Alleen in zijn eigen generatie. *En de schoonheid ijdelheid*, ijdel was de schoonheid van de eerste Adam, Rabbi Sjimon de zoon van Manassia zei: de bal van de hiel van de eerste Adam zou de draaiende zon verduisteren. En verbaas je niet, het is gewoon in de wereld, wanneer een man twee schotels maakt van aardewerk één voor hemzelf en één voor zijn gezin, voor wie maakt hij dan de mooiste? Is het niet die voor hemzelf? Evenzo, de eerste Adam werd geschapen om te dienen voor de Heilige, gezegend zij Hij, en de zonneschijf om d schepselen licht te geven. Als de bal van zijn hiel al zo was, hoeveel te meer het beeld van zijn gezicht. *De vrouw die God vreest zal geprezen worden* - dit is Moshe.

De bevalligheid is bedrog, niemand prijst een bevallige of mooie vrouw, het is alleen *ijdelheid* en leugen, maar *een vrouw, die de EEUWIGE vreest*, alleen zij zal geprezen worden. Leugen is de *bevalligheid* van de koningen van de volkeren en ijdelheid is hun grootheid en hun schoonheid.

31 Geef haar van de vrucht van haar handen, en laat haar werken haar prijzen in de poorten.

Geef haar van de vrucht van haar handen, en laat haar werken haar prijzen in de poorten.

Geef haar van de vrucht van haar handen - Rabbi Jose bar Jirmijah zei, Waarom vergeleek hij profeten met vrouwen? Nou, zoals deze vrouw zich niet schaamt om de benodigdheden van haar huis van haar man te vragen, zo schamen de profeten zich niet om ten overstaan van de Heilige, gezegend zij Hij, vragen te stellen omtrent de noden van Jisrael. De Heilige, gezegend zij Hij, sprak tot Jisrael: Mijn kinderen, houden jullie je dag en nacht bezig met Torah, enIk zal het jullie aanrekenen alsof jullie de hemel en de aarde overeind houden, zoals er gezegd is (Jeh. 1:8): *Leg dit wetboek geen moment terzijde en verdiep je er dag en nacht in*, en verder (Jeh. 1:9): *Heb Ik het u niet geboden? Wees sterk en moedig, schrik niet en wees niet ontsteld*, en ook (Ezra 3:11): *met lof en dank aan de Eeuwige dat Hij goed is, dat zijn gunst over Israëel tot in eeuwigheid is. Heel het volk hief een groot gejuich aan bij het prijzen van de Eeuwige, omdat de fundering voor het huis van de Eeuwige gelegd was*, (Misjle 23:23): *Verwerf waarheid*, (Misjle 23:17): *ze zullen alleen voor jou zijn*, (Misjle 9:9): *geef aan een wijze en hij zal nog wijzer worden*, (Misjle 9:11): *Want door mij¹ zullen uw dagen talrijk worden, en zullen jaren van leven u worden toegevoegd*.

¹ Bedoeld is de personificatie van de wijsheid.

Een andere verklaring: *Een dappere vrouw, wie zal haar vinden* - dit bedoelt het vers: (Teh. 92:15): *Op hoge leeftijd dragen ze nog vrucht, etc.* - zoals Avraham en Sarah, die vergelijkbaar waren op het punt van liefdadigheid en vrijgevigheid; ze waren een gunstig teken voor de wereld. Op deze manier, Hij houdt passende vrouwen niet weg van de rechvaardigen, maar Hij verbindt ze aan hen door het huwelijk. Zo vinden we het ook met de vrouw van Noach, dat zijn handelingen en haar handelingen met elkaar overeenkwamen - daarom was haar verdienste vergelijkbaar met die van hem en werd ze gereed van het water van de vloed. *Het hart van haar echtgenoot vertrouwt op haar* - dit slaat op Sara, onze moeder, wat Avraham werd rijk om harentwil, zoals er gezegd is (Bresj. 12:16), *en Hij was goed voor Avraham om harentwil. Ze doet hem goed en geen kwaad* - dit slaat op Rivka, onze moeder, die Jitschak goed deed op het moment dat Sarah, zijn moeder, stierf. *Zij zoekt wol en vlas* - dat is Leah, onze moeder, zoals er geschreven staat (Bresj. 30:16): *Toen Jakob 's avonds van het veld kwam, ging Lea hem tegemoet en zei: Je moet bij mij komen, want ik heb je eerlijk gehoord*, etc. Daarom was zij het waard dat er koningen en profeten uit haar voortkwamen. *Zij is als de schepen van een koopman* - dat is Rachel, onze moeder, die zich iedere dag schaamde wegens (het uitblijven van) kinderen, en daarom verdiende ze het dat

looi: בדורו בלבד. והבל היופי - הבל היה יופיו של אדם הראשון. אמר רבי שמעון בן מנסיא: תפוח עקיבו של אדם הראשון מכהה גלגל חמה, ואל תתמה, בנוהג שבעולם אדם עושה שני כלים דסקירין, אחד לו ואחד לבני ביתו, של מי עושה נאה - לא שלו? כך, אדם הראשון נברא לשמש לפני הקב"ה, וגלגל חמה להאיר לבריות. ואם תפוח עקיבו כך - קלסתר פניו על אחת כמה וכמה. אישה יראת ה' היא תתהלל - זה משה.

רש"י שקר הסן - אשת חן ויופי אין מהללה אלא הכל ושקר. אבל אשה יראת ה' היא לזדה תתהלל. שקר הסן - של מלכי האומות, והכל - גדולתן ויופין.

לא ת תגנלה מפרי ידיה ויהללה בשערי מעשיה:

תרגום הבו לה מפרי אידהא ונשבחונה עובדהא בתרעי:

מ"מ תנו לה מפרי ידיה - אמר רבי יוסי בר ירמיה: מפני מה הוא המשיל את הנביאים בנשים? אלא, מה האשה הזאת אינה מתביישת מלתבוע צרכי ביתה מבעלה, כך הנביאים אינן מתביישים מלתבוע צרכיהן של ישראל מלפני הקב"ה. אמר הקב"ה ל'ישראל: בני, היו מתעסקים בתורה ביום ובלילה, ומעלה אני עליכם כאילו אתם מעמידן שמים וארץ, שנאמר (יהושע א ח): **לא ימוש ספר התורה הזה מפך והגית בו יומם ולילה**, ואומר (יהושע א ט): **הלא ציוויתך חזק ואמץ אל תערון ואל תחת**. ואומר (עזרא ג יא): **בהלל ובהודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו על ישראל, וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל לה' על הוסד בית ה'**, (משלי כג כג): **אמת קנה, (משלי ה יז): יהיו לך לבדך, (משלי ט ט): תן לחכם ויחכם עוד, (משלי ט יא): כי בי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים**.

ד"א אשת חיל מי ימצא - זש"ה (תהלים צב טז): **עוד ינובון בשיבה וגו'**, כנגד אברהם ושרה, שהיו שקולים כאחד בצדקה ובגמילות חסדים, היו סימן טוב לעולם, כך אין מונע מן הצדיקים נשים כשרות שהוא מזווג להם, שכן מצינו באשתו של נוח שהיו שקולין מעשיה כמעשיו, לפיכך זכתה עמו וניצלה ממי המבול. **בטח בה לב בעלה** - זו שרה אמנו, שהעשיר אברהם בשבילה, שנאמר (בראשית יב טז): **ולאברם היטיב בעבורה. גמלתהו טוב ולא רע** - זו רבקה אמנו, שגמלה ליצחק בשעה שמתה שרה אמו. **דרשה צמר ופשתים** - זו לאה אמנו, שקיבלה ליעקב בסבר פנים יפות, דכתיב (בראשית ל טז): **ויבוא יעקב מן השדה בערב, ותצא לאה לקראתו ותאמר אליו תבוא כי שכור שכרתיך וגו'**, לפיכך זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. **היתה כאנוניו סוחר** - זו רחל אמנו, שהיתה מתביישת על הבנים בכל יום, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן שהוא דומה לספינה

er uit haar een zoon voortkwam vergelijkbaar met een schip volgeladen met al het goede dat er is op aarde; en zo was er Josef, de hele wereld overleefde wegens zijn verdienste omdat hij de wereld in stand hield tijdens de jaren van de hongersnood. *Zij staat op terwijl het nog nacht is* - dat is Batja de dochter van Farao; ze was niet Joods maar ze werd een Jodin, en men noemt haar naam onder de verdienstelijke vrouwen, omdat zij zich inspande voor Mosje. Daarom verdiende ze het dat ze tijdens haar leven Gan Eden binnenging. *Zij denkt over een akker; en krijgt hem; van de vrucht van haar handen plant zij een wijngaard*. Dat is Jocheved, want uit haar kwam Mosje, die overeenkomt met geheel Jisrael, dat een wijngaard wordt genoemd, want er is gezegd (Jesj. 5:7): *Want de wijngaard van de Eeuwige van de legermachten is het huis van Jisrael. Zij omgordt haar lendenen met kracht*, dat is Mirjam, want voordat Mosje geboren werd zei ze: mijn moeder zal een zoon voortbrengen die de redder van Jisrael is; toen hij geboren was en het juk van het koningschap zwaar werd op hen, stond haar vader op en sloeg haar op haar hoofd, en hij zei haar: Hoe staat het nu met je profetie? Hij stond daar en spuwde in haar gezicht. Ondanks dit alles bleef ze overtuigd van haar profetie, zoals er geschreven staat (Sjem. 2:4): *En zijn zuster stelde zich op zekere afstand op. Zij bemerkt dat haar koophandel goed is, haar lamp dooft 's nachts niet uit*. Dit is Channa, die de smaak van het gebed proefde, zoals er gezegd is (i Sjem. 2:1): *Nu juicht mijn hart vanwege de Eeuwige*, etc. Daarom verdiende ze het dat zij een zoon kreeg die de evenknie was van Mosje en Aharon, die allemaal Jisrael verlichtten als lampen, zoals er geschreven staat (Teh. 99:6): *Mosje en Aharon waren onder Zijn priesters, Samuel onder wie Zijn Naam aanriepen*. En er is over hem geschreven (i Sjem. 3:3): *De lamp van God was nog niet gedoofd en Sjemoël sliep in de Tempel van de Eeuwige. Zij strekt haar handen uit naar het spinrokken*, dat is Jael, die Sisera niet doodde met een wapen, maar met een tentpin door de kracht van haar handen. En waarom doodde ze hem niet met een wapen? Om te vervullen wat er gezegd is (Dev. 22:5): *Een vrouw mag geen attributen van een man hanteren. Zij breidt haar handpalm uit tot de ellendige*, dat is de weduwe van Tsarfat, die Eljahoe onderhield met brood en water. *Zij vreesd voor haar huis niet vanwege de sneeuw; want haar ganse huis is met purperen klederen gekleed*, dat is Rachav, de prostituee; toen Jisrael kwam om Jericho te vernietigen, was zij niet bang voor hen, omdat ze haar een teken hadden gegeven (Jehosj. 2:18): *dit koord van rode draad. Zij maakt voor zich tapijtsieraad; haar kleding is fijn linnen en purper*, dat is Batsjeva, want van haar kwam Sjelomo, die gesierd was met linnen en purper, en die regeerde van het ene eind van de wereld tot het andere. *Haar echtgenoot is bekend in de poorten*, dat is Michal, die Davied redde van de dood. *Zij maakt linnen kleding en verkoopt het*, dat is de moeder van Sjimsjon, door wiens hand Jisrael werd gered. *Kracht en heerlijkheid vormen haar kleding; en de komende dag ziet ze opgewekt tegemoet*, dat is Elisjeva, de dochter van Amminadav die vier vreugdevolle zaken op een dag zag: haar broeder - een prins, haar echtgenoot - hogepriester, de broer van haar echtgenoot - koning, en haar beide zoons - jeugdige priesters. *Zij opent haar mond met wijsheid*, dat is de wijze vrouw, die zei (2 Sjem. 20:16): *Luister; luister! Zeg toch tot Joav dat hij dichterbij kome, zodat ik met hem praten kan*, en die de stad redde door haar wijsheid, en dat was Sarach de dochter van Asjer. *Zij beschouwt de gang van zaken in haar huis*, dat is de vrouw van Ovadja, die haar zoons redde, doordat ze geen afgoderij bedreven met Achav. *Haar kinderen staan op, en prijzen haar gelukkig*, dat is de Sjoenamitische, die genoemd wordt (Mel. 4:8): *een grote vrouw*, en waarom? Omdat zij Elisha ertoe gebracht had te eten. *Vele dochters hebben deugdelijk gehandeld; maar gij gaat die allen te boven*, dat is Roet, de Moavietische, die kwam schuilen onder de vleugels van de Sjechina. *De bevalligheid is bedrog*, want ze verliet haar moeder en haar voorvaderen en haar rijkdom, en ze ging met haar schoonmoeder mee en ze nam alle geboden op zich; het sjabbatsgebied (Roet 1:16):

שהיא מלאה כל טוב שבועולם, כך יוסף נתקיים כל העולם בזכותו, וכלכל את העולם בשני רעבון. ותקם בעוד לילה - זו בתיה בת פרעה, גויה היתה ונעשית יהודיה, והזכירו שמה בין הכשרות, בשביל שעסקה במשה, לפיכך זכתה ונכנסה בחייה לגן עדן. זממה שדה ותיקחהו, [מפרי כפיה נטע כרם] - זו היא יוכבד, שיצא ממנה משה, שהוא שקול כנגד כל ישראל, שנקראו כרם, שנאמר (ישעיהו ה ז): **כי כרם ה' צבאות בית ישראל. חגרה בעוז מתניה** - זו מרים, שקודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל, כיוון שנולד וכבד עליהם עול מלכות, עמד אביה וטפחה על ראשה, אמר לה היכן נבואתיך?, ועמד וירק בפניה, ועם כל זאת היא מתאמצת בנבואתה, דכתיב (שמות ב ד): **ותתצב אחותו מרחוק. טעמה כי טוב סחרה, [לא יכבה בלילה נרה]** - זו חנה, שטעמה טעם תפילה, שנאמר (שמואל א ב א): **ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' וגו'**, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן שהיה זוג למשה ולאהרן, שהיו מאירין לישראל כנרות, דכתיב (תהלים צט ו): **משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקוראי שמו**, וכתיב ביה בשמואל (שמואל א ג ג): **וגר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ה'.** ידיה שלחה בכישור - זו יעל, שלא הרגה את סיסרא בכלי זיין, אלא ביתד בכוח ידיה. ומפני מה לא הרגתו בכלי זיין? לקיים מה שנאמר (דברים כב ה): **לא יהיה כלי גבר על אשה. כפה פרשה לעני** - זו אשה אלמנה הצרפית, שכלכלה לאליהו בלחם ומים. **לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים** - זו רחב הזונה, בשעה שבאו ישראל להחריב יריחו לא נתייראה מהם, מפני שנתנו לה סימן, (יהושע ב יח): **את תקות חוט השני. מרבדים עשתה לה, [שש וארגמן לבושה]** - זו בת שבע, שיצא ממנה שלמה, שהיה מרוקם בשש וארגמן, ומלך מסוף העולם ועד סופו. **נודע בשערים בעלה** - זו מיכל, שהצילה דוד מן המיתה. **סדין עשתה ותמכור** - זו אמו של שמשון, שנושעו ישראל על-ידו. **עוז והדר לבושה, [ותשחק ליום אחרון]** - זו אלישבע בת עמינדב, שראתה ארבע שמחות ביום אחד: אחיה נשיא, ובעלה כהן גדול, ואחי בעלה מלך, ושני בניה פרחי כהונה. **פיה פתחה בחכמה** - זו אשה חכמה, שאמרה (שמואל ב כ טז): **שמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרב עד הנה ואדברה אליך**, שהצילה את העיר בחכמתה, וזו היתה סרח בת אשר. **צופיה הליכות ביתה** - זו אשתו של עובדיה, שהצילה בניה ולא עבדו עבודה זרה עם אחאב. **קמו בניה ויאשרוה** - זו שונמית, שנקראה (מלכים ב ד ח): **אשה גדולה**, ומפני מה - מפני שהחזיקה באלישע לאכול. **רבות בנות עשו חיל, ואת עליית על כולנה** - זו רות המואביה, שנכנסה תחת כנפי השכינה. **שקר החן והבל היופי** - שהניחה אמה ואבותיה ועושרה, ובאה עם חמותה, וקיבלה כל

Waar u heen gaat wil ik heen gaan; het verbod om samen te zijn met een man, waar u overnacht wil ik overnachten; de 613 geboden, uw volk is mijn volk; afgodendienst, uw God is mijn God; de vier doodstraffen van het hof, waar u sterft wil ik sterven; en daar wil ik begraven worden, dat verwijst naar de twee begraafplaatsen ingesteld voor het gerechtshof, een voor degenen die gestenigd en verbrand zijn, en een voor hen die gedood zijn en gewurgd. Daarom verdiende zij het Davied uit haar voortkwam, die de Heilige, gezegend zij Hij, plezier deed met liederen en lofprijzingen, daar s er gezegd: Geef haar van de vrucht van haar handen, en laat haar werken haar prijzen in de poorten. Wees strikt in ethisch gedrag, houdt de Tora, en blijf gespaard voor de kwade neiging.

המצוות: תחום שבת - (רות א טז): אל אשר תלכי אלך; איסור יחוד עם איש - ובאשר תליני אלין; תרי"ג מצוות - עמך עמי; עבודה זרה - ואלהיך אלהי; ארבע מיתות בית דין - באשר תמותי אמות; ושם אקבר - אלו שני קברות המתוקנות לבית דין, אחד לנסקלים ולנשרפים ואחד לנהרגין ולנחנקין. לפיכך זכתה וי צא ממנה דוד, שריוה להקב"ה בשירות ותושבחות, לפיכך נאמר: תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה. החזק במוסר, שמרו התורה, ותינצלו מיצר הרע.

Geef haar, in de toekomst; de vrucht van haar handen, glorie en grootheid, kracht, schoonheid en bestuurskracht. Laat haar werken haar prijzen in de poorten, de kundigheid van wat ze gemaakt heeft getuigt voor haar, zodat iedereen die de poorten van de stad uitgaat of binnenkomt haar prijst.

רש"י תנו לה - לעתיד לנא. מפרי ידיה - תפארת וגדולה. (סיום) סליק משלי" ויהללוה בשערים מעשיה - כשרון מעשיה מעיד עליה, להלל אותה בשערי העיר כל יוצא ונא.

² כן בכ"י לוצקי 778, אוקספורד 165, אוקספורד 34, אוקספורד 142, וינה 23. בדפוסים נוסף כאן: "עוז פאר וממשלה". ³ כן בכ"י לוצקי 778, אוקספורד 165. בכ"י אחרים יש חתימות שונות.

תרגום

Gevocaliseerde versie naar Sefaria¹

- 1 מְלוֹהִי דְלְמוּאֵל מְלֻכָא נְבוֹיָתָא וּמְרֻדוּתָא דְרֻדְתִּיהָ אֲמִיהָ וְאַמְרַת לִיהָ:
- 2 וַיְבָרֵי וַיִּבְרַךְ כְּרִסִּי וַיִּבְרַךְ נְדָרִי:
- 3 לֹא תִתֵּן לְנִשְׁי חֵילֶךָ וְאַרְחֻתְךָ לְבִנְת מְלָכִין:
- 4 אֲזַדְדַּר מִן מְלָכִי לְמוּאֵל מִן מְלָכִי דְשִׁתִּין חֲמָרָא וּמִן שְׁלִטוּנֵי דְשִׁתִּין שְׁכָרָא:
- 5 לֹא תִשְׁתִּי וְתִטְעִי הֲוֵנָךְ וְתִשְׁנֵא דִינְהוֹן דְכוּלְהוֹן בְּנֵי עַנְיִ:
- 6 הַבּוֹן שְׁכָרָא לְאַבְלִי וְחֲמָרָא לְמְרִירֵי נַפְשָׁא:
- 7 וְנִשְׁתּוֹן וְנִטְעוֹן מְסַכִּינְתְהוֹן וְשִׁחְקִיהוֹן לֹא נִזְכְּרוֹן תּוֹב:
- 8 פִּתַח פּוּמְדָךְ לְהַלִּין דְלָא מְסֻוֹ דִּין וְדוֹן לְכוּלְהוֹן בְּנֵי עוֹלִי:
- 9 פִּתַח פּוּמְדָךְ וְדוֹן צְדָקְתָא וְדוֹן לַעֲנִי וְלַעֲלִיבִי:
- 10 אֲתַתָּא כְּשִׁרְתָא מְנוּ יִשְׁכַּח יְקִירָא הִיא מִן כִּיפֵי טְבַתָּא טִימְהָא:
- 11 דְתַכַּל עָלָה לְבִיהָ דְבַעְלָהּ וְלֹא מִתְבָּזָא וְלֹא חֲסָרָא:
- 12 פְּרַעַתִּיהָ טְבַתָּא וְלֹא בִישְׁתָּא כָּל יוֹמֵי חַיָּהָ:
- 13 תְּבַעַת עֲמָרָא וְכַתְנָא וְעַבְדַּת הַיָּד צְבִינָא דְאַיְדָהָ:
- 14 וְהוֹת הַיָּד אֶלְפַת דְתַגְרָא דְמִן רַחִיק מִיְתִיא מְכֻלוּתָא:
- 15 וְקַמַת בְּלִילִיא וְיַהֲבַת מְזוּנָא לְבֵיתָהּ וּפּוּלְחָנָא לְטְלִיתָהָ:
- 16 וְאַתְחַשְׁבַת בְּתַרְעִיתָא וְנִסְבַת חַקְלָא וּמִן פְּרִי דִידָהָ נְצַבַת כְּרָמָא:
- 17 וְאַסְרַת בְּעוֹשְׁנָא חֲרָצָהָ וּזְרוּזַת דְרַעָהָ:
- 18 וְטַעַמַת מְטוֹל דְטְבַתָּא תַגְרוּתָהּ וְלֹא דַעַד בְּלִילִיא שְׁרָגָה:
- 19 יְדָהָ פְשֻטָא בְכוּנְשִׁרָא וְיְדָהָ לְבָכִין מְעֻזָּא:
- 20 יְדָהָ פְשֻטָא לַעֲנִיא וְדַרְעִיָּה מוֹשִׁיטָא לַעֲלִיבִי:
- 21 לֹא יְדַחְלוֹן בְּנֵי בֵיתָהּ מִן תַּלְגָּא מְטוֹל דְכוּלְהוֹן בְּנֵי בֵיתָהּ לְבִישִׁין הוּוּ זְהוּרִיתָא:
- 22 תִשׁוּיָתָא עַבְדַּת לָהּ בּוּצָא וְאַרְגוּנָא לְבוּשָׁהּ:
- 23 יְדִיעַ הָוָה בֵּינַת מְדִינְתָא בְּעָלָהּ כַּד יְתִיב הוּא עִם סְבִי אַרְעָא:
- 24 פְתַגָּא עַבְדַּת וְזַבְנַת וְזוּנְאָרָא יְהִבִית לְכַנְעֵנְאָהּ:
- 25 עוֹשְׁנָא וְהַדְרָא לְבוּשָׁהּ וְגַחְכָּא בְיוֹמָא אַחֲרִיתָא:
- 26 פּוּמָה פְתַחַת בְּחַכְמָתָא וְנִימוּסָא דְחַסְדָּא עַל לִישְׁנָהּ:
- 27 וְגַלְיִן אַרְחֻתָא דְבֵיתָהּ וְלַחְמָא חֲכִינְנוּת לֹא אֶבְלָא:
- 28 קָמוּ בְנָהָא וְיַהֲבוֹן לָהּ טוֹבָא בְּעָלָהּ וּמְשַׁבְּחָהּ:
- 29 סָגִיעֵן בְּנַתָּא דְקַנְיִ עֲתָרָא וְאַתְ עַבְרַתְ עַל כְּלָהוֹן:
- 30 מְטוֹל דְשִׁקְרָא הוּא חֲנָא וְסָרִיק הוּא שׁוּפְרָא אֲתַתָּא דְחַלְתִּיהָ דְאַלְהָא הִיא מְשַׁתְּבָּחָא:
- 31 הַבוּ לָהּ מִן פְּרִי דִידָהָ וְנִשְׁבְּחוּנָא עוֹבְדָהָ בְּתַרְעִי:

¹ Deze tekst wijkt op allerlei punten enigszins af van de tekst zoals boven gehanteerd (afkomstig van CAL).

מדרש שוחר טוב על משלי

יצחק ב"ר שמשון, מדרש שוחר טוב על משלי, Midrasj Socher Tov, editie van Midrasj Misjle naar de tekst van De tekst van Midrasj Misjle naar de editie van Midrasj Socher Tov, ירושלים תשס"ח, pp. סב-סו.

היתה כאניות סוחר וגו' [אמר ר' שמעון בן חלפתא] אם אין אדם גולה עצמו על דברי תורה אינו למד תורה לעולם, ואין לחם אלא דברי תורה, שנאמר (משלי ט ה) לכו לחמו בלחמי. **ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתייה.** כל זמן שתלמיד חכם יושב ועוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר (תהלים מב ט) יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי וגו', ולא עוד אלא שהקב"ה ממציא לו מזונותיו בכל יום ויום, שנאמר ותתן טרף לביתה. ואין טרף אלא מזונות שנאמר (תהלים קיא ה) טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו. ואומר (בראשית ח יא) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה, אמרה אשרי אדם שמוזונותיו מרורין כזית ומסורין בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש ומסורין ביד בשר ודם. למה, שהקב"ה זן ומפרנס לכל בריותיו. שנאמר (תהלים קמה יז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון.

לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה בוש שנים - חזקיה אמר משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש, שישה חדשים בחמה וששה חדשים בצנה. בתחלה הקב"ה מכניסם בהן והוא מכניסם בחמה בגיהנם. והם אומרים זו היא גיהנם של הקב"ה, ואחר כך הם יוצאים לשלג, והם אומרים זהו היא צנתו של הקב"ה, בתחלה הם אומרים זה ולבסוף וי. הוא שדוד אמר (תהלים מ ג) ויעלני מבור שאון מטיט היון. מקום שאומרים וי, והיכן הם משליכים את נפשותיהם בשלג, הדא הוא דכתיב (תהלים סח טו) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. השלג היא צלמונה שלהם. יכול אף ישראל כן, תלמוד לומר לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, מילה ופריעה ציצית ותפילין הענק תעניק נתון תתן פתוח תפתח עשר תעשר. לפיכך משה מזהיר לישראל עשר תעשר. **רבות בנות עשו חיל.** אדם הראשון נצטווה על שש מצות. נח על אבר מן החי. אברהם על המילה. יצחק חנכו לשמונה. יעקב על גיד הנשה. יהודה על היבמה. בני ישראל על רמ"ח מצות עשה, כנגד האיברים. כל אבר ואבר אומר לו לאדם, בבקשה ממך עשה בי מצוה זו. שס"ה מצות לא תעשה כנגד ימות החמה. וכל יום ויום אומר לאדם, בבקשה ממך אל תעשה בי עבירה זו.

שקר החן והבל היופי. שקר היה חנו של נח שנאמר (בראשית ו ח) ונח מצא חן בעיני יי איש צדיק בדורו בלבד. והבל היופי, הבל היה יפיו של אדם הראשון שהיה תפוח עקבו של אדם הראשון מכהה גלגל חמה. אל תתמה, בנוהג שבעולם אדם עושה שני דסקיות אחת לו ואחת לבן ביתו, של מי הוא עושה יפה, לא שלו. כך אדם הראשון נברא לתשמישו של הקב"ה וגלגל חמה נבראת לתשמישו של בריות. ואם תפוח עקבו מכהה גלגל המה קלסתר פניו על אחת כמה וכמה. **אשה יראת יי היא תהלה.** זה משה, א"ר יוסי בר רבי ירמיה מפני מה משיל הנביאים בנשים. אלא מה האשה זו אינה

דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו [אמר ר' יוחנן] מלמד שכפתתו אמו על העמוד ואמרה לו, מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי. אתה בן שנדרתי אותך לקדש. אל תתן לנשים חילך. למה, שלא יגנבו דעתך ויחלשו כחך: **פן ישתה וישכח מחוקק.** [מהו מחוקק אמר ר' סימון] אלו דברי תורה תקוקים (שמות לב טו): מזה ומזה הם כתובים. דבר אחר משא אשר יסרתו אמו. באותה שעה שהשלים שלמה בית המקדש נשא בת פרעה, והיתה צהלת ומשחקת [והיתה] שמחת בית המקדש, ועלתה צהלת בת פרעה מצהלת בית המקדש. דין הוא דאמר מתלא, כולא עלמא מחנפי למלכא. באותה שעה עלה במחשבה לפני הקב"ה להחריב את ירושלים, שנאמר (ירמיהו לב לא) כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת וגו'. [אמר ר' לוי על ש]באותו היום נתקרב תמיד של שחר בארבע שעות. כיצד, עשתה בת פרעה כמין פרכת וקבעה בה כוכבים ומזלות ופרשה אותה למעלה ממסתו, וכל זמן שהיה שלמה רוצה לעמוד היה רואה אותם הכוכבים והמזלות והיה ישן עד ארבע שעות. באותו היום נתקרב תמיד של שחר בארבע שעות [והיו ישראל] עצבים שהיה יום חנוכת בית המקדש, ולא היו יכולין לעשות מפני שהיה ישן שלמה, והיו מתיראים להקיצו מפני אימת המלכות. הלכו והודיעו לבת שבע אמו והלכה היא והקיצתו והוכיחתו, הדא הוא דכתב, משא אשר יסרתו אמו]:

אשת חיל מי ימצא. זו היא התורה: ורחוק מפנינים. מכרה שהיתה לפני לפנים זכה משה והורידה לישראל. אמרו, מעשה היה ברבי מאיר שהיה יושב בבית המדרש בשבת בשעת מנחה ודורש, ומתו שני בניו. מה עשתה אמן הניחה שניהם על המטה ופרשה סדין עליהם במוצאי שבת בא רבי מאיר מבית המדרש. אמר לה היכן שני בני, אמרה לו לבית המדרש הלכו, אמר לה צפיתי בבית המדרש ולא ראיתי אותם, נתנה לו כוס של הבדלה. חזר ואמר היכן שני בני, אמרה לו פעמים הלכו להם למקום פלוני ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו לאכלץ. מאחר שבירך אמרה לו, רבי שאלה אחת יש לי לשאול, אמר לה אמרי. אמרה לו, קודם היום בא אדם אחד ונתן לי פקדון ועכשיו בא. נחזור לו או לאו. אמר לה, בתי, מי שיש פקדון אצלו אינו צריך להחזירו לרבו. אמרה לו חוץ מדעתך לא הייתי נותנה אותו. מה עשתה תפשתו בידו והעלתה אותו לאותו החדר והקריבה אותו למטה ונטלה הסדין מעליהם, וראה שניהם מתים ומונחים על המטה. התחיל בוכה ואמר בני בני, רבי רבי. בני בדרך ארץ ורבי שהיו מאירין פני בתורתן. באותה שעה אמרה לו, רבי מאיר, רבי לא כך אמרת שאנו צריכין להחזיר הפקדון לרבו, כך (איוב א כא) יי נתן ויי לקח. בדבר הזה נחמתו ונחה דעתו ונתישבה. לכך נאמר אשת חיל מי ימצא. מפני מה נתחייבו בניו של רבי מאיר ומתו שניהם בבית אחת, מפני שהיו רגילין להניח בית המדרש ויושבין באכילה ובשתיה.

מתביישת מלתבוע צרכי ביתה מבעלה, כך הנביאים אינן מתביישים מלתבוע צרכיהן של ישראל מאביהן שבשמים. אמר הקב"ה לישראל, בני, היו מתעסקין בתורה ביום ובלילה ומעלה אני עליכם כאילו אתם מעמידים את כל העולם, שנאמר (יהושע א ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה וגו'. הודו ליי כי טוב וגו' (עזרא ג יא) וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל ליי על הוסד בית יי. אמת קנה ואל תמכור. יהיו לך לבדך. תן לחכם ויחכם עוד.

דבר אחר אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה. זה שאמר הכתוב (תהלים צב טז) עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, כנגד אברהם ושרה שהיו שקולים כאחד בצדקה ובגמילות חסדים היו סימן טוב לעולם, כך אין מונע מן הצדיקים נשים כשרות שהוא מזווג להן, כמו שמצינו באשתו של נוח שהיו שקולין מעשיה כשל נח לפיכך זכתה עמו וניצלה מימי המבול: בטח בה לב בעלה ושלללא יחסר. זו שרה אמנו שהעשיר אברהם בשבילה, שנאמר (בראשית יב טז) ולאברם הטיב בעבורה: גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה. זו רבקה אמנו שגמלה ליצחק טובה בשעה שמתה שרה אמו: דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה. זו לאה שקבלה ליעקב בסבר פנים יפות דכתיב (שם ל טז) ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבא כי שכר שכרתיך בדודאי בני וישכב עמה בלילה הוא. לפיכך זכתה ויצא ממנה מלכים ונביאים ונשיאים: היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה. זו רחל שהיתה מתביישת בכל יום ויום. לפיכך זכתה ויצא ממנה בן שהוא דומה לספינה שהיא מלאה כל טוב שבעולם. כך יוסף, ונתקיים העולם בזכותו וכלכל את העולם בשני רעבון: ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה: זו בתיה בת פרעה גויה היתה ונעשתה יהודית והזכירה שמה בין הכשרות, בשביל שעסקה במשה לפיכך זכתה ונכנסה בגן עדן בחיים.

זממה שדה ותיקחהו, מפרי כפיה נטעה כרם. זו יוכבד שיצא ממנה משה שהוא שקול כנגד כל ישראל שנקראו כרם שנאמר (ישעיהו ה ז) כי כרם יי צבאות בית ישראל וגו': חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה. זו מרים שקודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל, כיון שנולד וכבד עליהן עול שעבוד עמד אביה וטפתה על ראשה אמר לה היכן נבואתך ועומד ומרקק בפניה. ועל כל זאת מתאמצת

בנבואתה: טעמה כי טוב סתרה לא יכבה בלילה נרה. זו חנה שטעמה טעם תפלה, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן שהיה זווג למשה ואהרן שהיו מאירין לישראל דורות הללו, כדכתיב (תהלים צט ו) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל יי והוא יענם: ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך. זו יעל שלא הרגה בכלי זיין אלא ביתד בכח ידיה. ומפני מה לא הרגתו בכלי זיין לקיים מה שנאמר (דברים כב ה) לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת יי אלהיך כל עושה אלה: כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון. זו אשה האלמנה מצרפה שכלכלה את אליהו בלחם ומים. לא תירא לביתה משלג וגו'. זו רחב בשעה שבאו ישראל להחריב יריחו לא נתייראה מפני שנתנו לה סימן (יהושע ב יח) את תקות חוט השני הזה וגו': מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה. זו בת שבע שיצא ממנה שלמה שהיה מרוקם בשש וארגמן ומלך מסוף העולם ועד סופו: נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. זו מיכל שהצילה דוד מן המיתה: סדין עשתה ותמכור וחרגור נתנה לכנעני - זו הצלפונית שיצא ממנה שמשון שנושעו ישראל על ידו: עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון. זו אלישבע בת עמינדב שראתה ארבע שמחות ביום אחד: בעלה כהן, אחיה נשיא, ב' בניה סגני כהונה, יבמה מלך: פיה פתחה בחכמהותורת חסד על לשונה. זו אשה שדברה אל יואב שהצילה את העיר בחכמתה, וזו סרח בת אשר: צופיה הליכות ביתה. זו אשתו של עובדיה שהצילה בניה ולא עבדו עבודה זרה עם אחאב: קמו בניה ויאשרוה. זו שונמית שנקראת אשה גדולה: ומפני מה זכתה מפני שהחזיקה באלישע לאכול: רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה. זו רות המואביה שנכנסה תחת כנפי השכינה: שקר החן והבל היופי אשה יראת יי היא תתהלל. שהניחה אמה ואבותיה ועושרה ובאה עם חמותה וקבלה כל המצות: תחום שבת. באשר תלכי אלך. איסור יחוד עם איש. ובאשר תליני אלין. תרי"ג מצות, עמך עמי. ע"ז, ואלהיך אלהי. ארבע מיתות ב"ד, באשר תמותי אמות ושם אקבר. אלו ב' קברות המתוקנות לב"ד אחד לנסקלים ולנשרפים ואחד לנהרגין ולנחנקין. לפיכך זכתה ויצא ממנה דוד שרוה להקב"ה בשירות ותשבחות לכך נאמר, תנו לה מפרי ידיה, החזק במוסר נצרה. שמרו התורה ותנצלו מיצר הרע: